

تاثیر ترانزیت مواد مخدر از مرزهای شرقی بر امنیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با تاکید بر

مرز افغانستان

علیرضا نظریان^۱ - مسعود مطلبی^۲ - محمد نبی سلیم^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۹ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۷

چکیده:

امروزه مواد مخدر به عنوان یک آسیب جهانی و معضل اجتماعی و سیاسی در عرصه بین-المللی از عوامل تهدید زا و مخرب امنیت ملی و بین‌المللی کشورها به شمار می‌آید، به گونه‌ای که جمهوری اسلامی ایران نیز به دلیل قرار گرفتن در مسیر ترانزیت مواد مخدر از مرزهای شرقی منتهی به افغانستان به عنوان بزرگترین تولید کننده این مواد، درگیر آسیب‌ها و معضلاتی در بخش امنیت اقتصادی شده است. در این راستا تحقیق حاضر با بهره‌گیری از روش توصیفی-همبستگی نقش ترانزیت موادمخدر از مرزهای شرقی و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. بدین منظور از میان ۱۰۰ نفر از کارشناسان مبارزه با موادمخدر که جامعه آماری این تحقیق را تشکیل داده‌اند ۷۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها نیز از پرسشنامه استفاده شد. داده‌ها نیز با آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج نشان می‌دهد که میان ترانزیت موادمخدر و امنیت اقتصادی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. همچنین با توجه به آنکه قیمت موادمخدر ترانزیت شده به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در ترانزیت و مصرف مواد مخدر بشمار می‌آید سهمش بر امنیت اقتصادی مورد تحلیل قرار گرفت و نتایج نشان داد که دارای رابطه منفی و معناداری با امنیت اقتصادی می‌باشد.

واژگان کلیدی: ترانزیت موادمخدر، امنیت اقتصادی، امنیت ملی، مرزهای شرقی، افغانستان

^۱ - دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش مسایل ایران، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران

^۲ - استادیار و عضو هیئت علمی، گروه علوم سیاسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ - استادیار گروه تاریخ، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران

۱. مقدمه

با توجه به آنکه تأثیرات فرهنگی و غیر فرهنگی کشورها محدود نشده و در طول سده‌های تاریخی به ویژه در نقاط مرزی راه خود را همچنان باز می‌نماید، در مورد افغانستان و کشور-های مجاور آنکه کالاهای مخرب و آسیب‌زا را داد و ستد می‌کنند صدق می‌کند. مواد مخدر یکی از محصولات است که توسط افغانستان به عنوان بزرگترین تولید کننده این ماده تولید می‌شود. مصرف موادمخدر یکی از مشکلات اساسی جوامع امروزی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می‌باشد، به گونه‌ای که سرمایه‌های کلان ملی بسیاری صرف هزینه مبارزه، درمان و صدمات ناشی از آن می‌شود. با این وجود عواملی وجود دارند که توجه به مسأله و معضل جهانی موادمخدر را نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح بین‌المللی ضروری می‌سازد، بنابراین اگر چه قاچاق موادمخدر یک معضل بین‌المللی است، اما به دلیل موقعیت مناسب ایران به جهت توزیع و ترانزیت آن، که در بین تولید کنندگان موادمخدر در مرزهای شرقی خود (به ویژه افغانستان) و مصرف کنندگان موادمخدر در مرزهای غربی خود (عمدتاً در اروپا) قرار دارد، کوتاه‌ترین و ارزانترین مسیر ترانزیت غیر قانونی مواد عمدتاً تریاک، حشیش، هروئین، و ... برای بازارهای اروپایی می‌باشد. (علیوردی نیا و دیگران، ۱۳۹۱: ۳۱) مرزهای شرقی کشور ایران با بیشترین فشار قاچاق چیان بین‌المللی موادمخدر روبه‌روست. گستردگی مرز-های ایران در شرق با طول حدود ۲۰۰۰ کیلومتر نیز جمهوری اسلامی ایران را از نظر قاچاق موادمخدر آسیب پذیر کرده است. در حال حاضر نیز ترانزیت مواد مخدر در این مسیر به طور عمده از افغانستان به خراسان و سیستان و بلوچستان صورت می‌گیرد. منطقه دیگر در اطراف سرخس واقع در شمال شرقی‌ترین نقطه کشور و در مرز با ترکمنستان قرار دارد و بخشی از مواد مخدر وارد شده به ایران نیز از طریق حاشیه خلیج فارس قاچاق می‌شود. بر این اساس با توجه به شرایط و وضعیت جغرافیایی ایران مسأله اعتیاد و قاچاق موادمخدر امری است که با خارج از مرزها ارتباط پیدا می‌کند، زیرا تولید موادمخدر در داخل تقریباً به صفر رسیده است (البته به غیر از تولیدات صنعتی) و آنچه در داخل کشور مصرف یا ترانزیت می‌شود از خارج از کشور وارد می‌شود.

ایران در مجاورت یکی از مناطق اصلی تولید موادمخدر جهان یعنی منطقه هلال طلایی قرار داد. مخاطرات حمل و نقل دریایی و هوایی موادمخدر و کوتاهی مسیر ایران در رساندن مواد به ترکیه و سپس اروپا، از طریق آشنایی قاچاقچیان به مسیر ایران و فعالیت قاچاقچیان

ایرانی در باندهای بین‌المللی قاچاق موادمخدر با توجه به دفاع و حفاظت شدید جمهوری اسلامی ایران، ترجیح می‌دهند محموله‌های خود را از طریق ایران ترانزیت نمایند. (بنهری، ۱۳۸۳: ۸۳) از طرف دیگر وضعیت اجتماعی و جوانی جمعیت، وضعیت اقتصادی و بیکاری جوانان و محرومیت‌ها و محدودیت‌های طبیعی موجود در مرزهای شرقی کشور، ایران را مستعد آسیب‌پذیری فراوان از سمت موادمخدر نموده است و موجب شده تا سهم عمده‌ای از توان مادی و معنوی کشور، صرف مقابله با کاروان‌های موادمخدر و مقابله با مصرف آن در کشور شود، این رویارویی، سرمایه‌هایی را که می‌تواند در جهت رشد، شکوفایی و توسعه هزینه گردند هدر می‌دهد و بر جنبه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی امنیت ملی اثرات سوء گذاشته و به معضلی تبدیل گردیده که نیازمند توجه و شناسایی کامل و همه‌جانبه است. (یاوری بافقی و دیگران، ۱۳۸۹: ۵۸۶) در گذشته تنها از مرزهای شرق کشور موادمخدر به داخل ترانزیت می‌شد، هم‌اینک مرزهای آبی جنوب کشور و حتی مرزهای شمالی نیز آلوده شده و مشکلات مضاعفی در کنترل مرزها پدید آمده است بگونه‌ای که در حال حاضر اغلب مناطق کشور آلوده به مصرف موادمخدر می‌باشد. مناطقی که در گذشته آلودگی بسیار پایینی به مصرف مواد داشته و یا گذرگاه ترانزیتی آن نبوده‌اند بدین معضل دچار گشته‌اند، به گفته مسئولان و کارشناسان این حوزه اخیراً ترانزیت مواد به دلیل عوامل خارجی و داخلی در آنها افزایش یافته است و این امر ضمن لطمه زدن به اعتبار جمهوری اسلامی در خارج و دادن خوراک تبلیغاتی به رسانه‌ها و محافل حقوق‌بشری غربی برای حمله به نظام، دست بیگانگان و باندهای بین‌المللی قاچاق را در بلندمدت در کشور ایران باز می‌کند و تهدیدات امنیتی جدی‌ای را متوجه جمهوری اسلامی ایران می‌سازد. بنابراین با توجه به شرایط مطرح شده رشد فزاینده کشفیات موادمخدر گویای افزایش ترانزیت موادمخدر به کشور است و این امر افزایش چشمگیری در میزان معتادان کشور به ویژه میان جوانان داشته است.

در شرایط کنونی و در عصر جهانی شدن بسیاری از شرایط بر دولتها تحمیل می‌شوند به طوریکه برخلاف گذشته اکنون تهدیدات غیرمستقیم، غیرسنتی و غیرنظامی از تهدیدات مستقیم و نظامی اهمیت بیشتری یافته‌اند، لذا ضرورت دارد تهدیدات مواد مخدر را بر بخش اقتصاد که نیروی محرکه کشور می‌باشد، بررسی کرد و نسبت به آن چاره‌اندیشی نمود. (یاوری بافقی و دیگران، ۱۳۸۹: ۵۸۹) در حال حاضر هیچ کشوری شرایطی مشابه ایران (به علت مجاورت با افغانستان که سالانه شش هزار تن مواد مخدر تولید می‌کند و یک از مسیرهای اصلی ترانزیتش

هم ایران است) ندارد. همچنین بروز بیکاری‌های ناشی از سوء مصرف موادمخدر و ورود سرمایه - های نامشروع در سیستم اقتصادی، هزینه‌های ناشی از جلوگیری از قاچاق، هزینه‌های از کار افتادگی، همگی لطماتی است که هر یک به تنهایی از لحاظ اقتصادی خود یک بحران است. بنابراین تجارت مواد مخدر با ایجاد بی‌ثباتی در عرصه مالی موجب ناامنی در عرصه اقتصادی می‌شود، شرایط بی‌ثبات مالی و اقتصادی مانع فعالیت‌های اقتصادی قانونی می‌شود. تأثیر پولشویی درآمدهای حاصل از مواد مخدر بر اقتصاد می‌تواند باعث تغییرات غیرقابل پیش‌بینی در عرضه و تقاضای پول، نوسان در بازار عرضه و تقاضا، نرخ ارز و نرخ بهره و کاهش کنترل دولت بر سیاست‌های اقتصادی گردد که این امر موجب افزایش ریسک اقتصادی کشور و کاهش تمایل سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی جهت سرمایه‌گذاری می‌شود. در ادامه سوال اصلی این است که، ترانزیت مواد مخدر از مرز افغانستان چه تاثیری بر امنیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران دارد؟

۲. ادبیات نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- مبانی نظری

قاچاق مواد مخدر از افغانستان که ۹۴۵ کیلومتر مرز مشترک با ایران دارد علاوه بر تامین نیاز اروپا، کشور ایران را نیز متأثر کرده است. مطابق با تئوری امنیتی باری بوزان که امنیت ملی را در ابعاد ۵ گانه نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی می‌داند، اثرات ناامنی قاچاق مواد مخدر بر بازار جامعه مصرف هدف را در ابعاد فوق و من جمله آثار مخرب آن را بر اقتصاد ملی جمهوری اسلامی ایران بر جای می‌گذارد.

برای مدت‌ها با شکل‌گیری رشته روابط بین‌الملل و با تسلط رویکردهای سنتی این رشته به خصوص رویکرد رئالیسم بر آن، تجزیه و تحلیل مباحث امنیتی نیز تنها در چهارچوب این رویکردها قابل بحث و بررسی بود. اما با پایان یافتن جنگ جهانی دوم و تحولات جدید در عرصه نظام بین‌الملل به خصوص پیشرفت‌های اقتصادی، رشد جمعیت، نیاز بیشتر به انرژی و منابع جدید آن، شیوع بیماری‌های جدید مانند ایدز و تغییرات زیست محیطی، مشخص گردید که دیگر نگاه سنتی به مقوله امنیت کارساز نمی‌باشد و لزوم ارائه تعریفی جدید از مباحث و تهدیدات امنیتی ضروری گردیده است. انتقاد از دستور کار سنتی رئالیست‌ها در خصوص مقوله امنیت که آن را صرفاً امنیت نظامی محور تصور می‌نمودند با فروپاشی نظام دو قطبی و اتحاد شوروی سابق در اثر رقابت تسلیحاتی و عدم توجه به اقتصاد از ناحیه این ابر قدرت ناتوانی دیدگاه

امنیتی رئالیست‌ها در توضیح این مسأله را اثبات نمود. بنابراین تحولات یاد شده در نظام بین-الملل ضرورت بازتعریف جدید در مقوله امنیت و ابعاد آن و همچنین نیاز به دستور کار جدیدی برای تجزیه و تحلیل امور امنیتی را بیش از پیش ضروری نمود. هنری کیسینجر^۱ با درک این مسأله در سال ۱۹۷۵م اظهار داشت: «پیش رفتن در جهت اقدام کردن در مورد دستور کار سنتی دیگر کافی نیست. موضوعات جدید و بی سابقه‌ای پدیدار شده‌اند. مسایل مربوط به انرژی، منابع، محیط زیست، جمعیت و استفاده از فضا و دریا اکنون هم‌پراز مسایل مربوط به امنیت نظامی، ایدئولوژی و رقابت سرزمینی شده‌اند که بطور سنتی به دستور کار دیپلماتیک شکل می‌دادند». (لینکلتر، ۱۳۷۸: ۱۵)

بر اساس پیشرفت‌های انجام شده در محیط پساجنگ سرد، دیدگاه سنتی امنیت، مورد انتقاد بسیاری از دانشمندان قرار گرفت. انتقاد اصلی بر تعریف سنتی از یک تهدید امنیتی است که طی آن درگیری بین دولتی، به عنوان منبعی از ناامنی تلقی نمی‌شود. طبق نظریات بوزان^۲ و هانسن^۳، در بیشتر مدت جنگ سرد، مطالعات امنیتی بین‌المللی به واسطه یک برنامه عمدتاً نظامی تعریف می‌شد؛ اما از دهه ۱۹۷۰ به بعد، همزمان با پیشرفت رقابت تسلیحاتی هسته‌ای، این واژه به واسطه استقرار امنیت اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و انسانی توسعه یافت، و نه یک برنامه نظامی - سیاسی صرف. (Buzan & Hansen, 2009: 2)

برخی دانشمندان نظیر ویور^۴ (Waever, 1995: 46-86)، محمد ایوب^۵ (Ayoob, 1997: 141-144)، مایکل کلر^۶ و دانیل توماس^۷ (Klare & Thomas, 1994: 15)، با گسترش دهندگان تعریف امنیت موافق‌اند و برخی دیگر نظیر کن بوث^۸ (Booth, 1991: 527)، و اسپایک پیترسون^۹ (Peterson, 1992: 31-36) همسوی با تعمیق‌کنندگان تعریف امنیت هستند. ایوب پیش‌بینی کرده است که شمار وسیعی از بحران‌های خارجی و داخلی به منظور تهدید کشور ایجاد می‌شوند. طبق نظریات وی، «امنیت یا عدم امنیت در ارتباط با آسیب‌پذیری‌های داخلی و

1. Henry Alfred Kissinger

2. Barry Buzan

3. Hansen

4. Ole Waever

5. Ayoob

6. Michael Klare

7. Daniel Thomas

8. Ken Booth

9. Spike Peterson

خارجی، که ساختارهای کشور را تهدید می‌کنند، یا پتانسیل براندازی یا تضعیف چشمگیر ساختارهای حکومت را دارند، تعریف می‌شوند (Ayoob, 1997: 145)، از سوی دیگر، کُر و توماس مفهوم امنیت را به واسطه درک و دریافت بازیگران دولتی که در مقابل مسائل جهانی کمتر قادر به انجام واکنش هستند، گسترش دادند و اینکه به جای بقای حکومت، امنیت جهانی باید مورد توجه قرار گیرد. بنا بر اظهارات آنها، «امنیت» جهان شامل امنیت اکولوژیک، محیطی و اقتصادی است و نه صرفاً امنیت نظامی؛ بنابراین آنها فرض را بر این گذاشتند که تمام بازیگران به طور مساوی تحت تأثیر تهدیدات جهانی هستند و اینکه برای همکاری و واکنش به این تهدیدات انگیزه دارند. (Klare & Thomas, 1994: 17)

امنیت تبدیل به همه چیز مردم می‌شود و نمی‌توان آن را به عنوان یک ارزش تحلیلی مستثنی کرد. بنا بر نقل قول مشهور رابرت آرت^۱ در خصوص امنیت به عنوان یک مفهوم علوم اجتماعی، «امنیت به لحاظ معنا مبهم است و بسیار منعطف». (Art, 1993: 820) بری بوزان امنیت را برابر با رهایی از تهدید می‌داند و بر آن امنیت در نبود مسئله دیگری به نام تهدید درک می‌شود. بوزان همچنین امنیت را نه به عنوان موضوعی عینی که دارای واقعیت خارجی است، بلکه به عنوان موضوعی بینادذهنی نگاه می‌کند؛ در همین زمینه بینا ذهنی بودن امنیت به این معناست که این ادراکات و تصمیم بازیگران است که برخی از پدیده‌ها را تهدید می‌کند. (Buzan, Waever & wilde: 1998: 31) این بنیاد ذهنی بودن امنیت همچنین نشان دهنده این امر است که آستانه امنیتی دولت - ملت‌ها از یکدیگر متمایز است، به این معنا که در حالی که مسئله‌ای می‌تواند برای دولتی امنیتی و واجد عنصر تهدید باشد برای دولتی دیگر فاقد چنین اثری است. (عبدالله خانی، ۱۳۸۹: ۱۲۲)

بوزان با رد مفهوم امنیت مضیق، امنیت را مفهومی موسع دانسته و آن را به ۵ بخش نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تقسیم می‌کند؛ بنابراین به گفته بوزان تهدیدها و ناامنی‌ها می‌تواند در حوزه‌های مختلفی (نظامی و غیرنظامی) رخ دهند. (Buzan, Waever & wilde, 1998, 21-23)

البته مکتب کپنهاگ همچنان امنیت نظامی را نیز یکی از مهمترین ابعاد امنیت می‌داند و بر آن است که امنیت نظامی دارای تأثیر بسیار زیادی بر ابعاد سه گانه دولت یعنی ایده، نهادها و

1. Robert Art

قدرت مادی آن دارد و می‌تواند موجب اختلال و یا حتی نابودی نهادهای دولتی و یا پایگاه مادی دولت شود. (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴۲)

بوزان و همکارانش در راستای طرح مفهوم امنیت موسع، امنیت را در سطوح مختلف بین-المللی، منطقه‌ای، ملی، اجتماعی و فردی مطرح کرده و در این میان «امنیت ملی» را به عنوان مرکز و ثقل امنیت به شمار آورده و بر آن تأکید ویژه‌ای کرده‌اند. البته بوزان و همکارانش میان سطوح مختلف امنیت رابطه وابستگی متقابل و تأثیر متقابل را مطرح کرده‌اند. (همان: ۱۷۱)

مکتب کپنهاگ تلاش کرده است به «گسترش» و «تعمیق» تعریف امنیت از طریق بیان این موضوع بپردازد که تهدیدات غیرنظامی می‌توانند امنیت، ثبات و بقای کشورها و همچنین زندگی افراد را تضعیف کنند. هر چند برخی دانشمندان به اصطلاح سنتی به مخالفت با دیدگاه «غیرسنتی‌ها» برخاسته‌اند. سنت‌گرایان طرفدار حفظ مفهوم جنگ سرد از امنیت، تعریفی نظامی و دولت‌محور از تهدید امنیتی ارائه می‌کند. استفان والت^۱ برای مثال، دیدگاه سنتی را تشریح می‌کند که کاربرد امنیت را محدود به تهدیدات در حوزه نظامی می‌داند؛ بنابراین، او امنیت را معادل با صلح در نظر می‌گیرد و یا به تعبیری بهتر موقعیتی بدون هیچ درگیری نظامی. (Walt, 1991: 211-239) در این راستا مکتب کپنهاگ را می‌توان واکنشی نسبت به دیدگاه رئالیست‌ها و لیبرالیست‌ها نسبت به امنیت دانست. در حالیکه رئالیست‌ها در بحث امنیت محوریت را به قدرت نظامی می‌دادند، لیبرال‌ها با خوش خیالی تأمین امنیت را در دستیابی به صلح می‌دانستند. در واقع چهارچوب تنگ و محدود دامنه امنیت در دیگاه آنان در مکتب کپنهاگ اصلاح گردیده است.

تحقیق حاضر با بهره‌گیری از رهیافت نوین مکتب کپنهاگ در مطالعات امنیتی و تلاش متفکران آن بر خروج از امنیت تک‌بعدی نظامی و طرح امنیت فراگیر در پی ظهور تهدیدات جدید همچون مواد مخدر است؛ بنابراین با توجه به رویکرد تخصصی این مکتب در تحلیل امنیت، می‌تواند به عنوان الگویی مناسب در تحلیل مسائل امنیتی معاصر باشد.

۲-۲- پیشینه تحقیق

وجود زمینه‌های رشد و گسترش ورود مواد مخدر از مرزهای شرقی به داخل ایران و قاچاق آنکه به یک تجارت زیرزمینی و نامرئی تبدیل شده، تخریب اوضاع فعلی و بحران‌های متعددی

1. Stephen Martin Walt

عظیمی را در جامعه ایرانی رقم زده است (شاه بهرامی و عزتی، ۱۳۸۹: ۵۸) بر این اساس با توجه به آنکه تحقیقات انجام شده در رابطه با مواد مخدر بیشتر در مورد مصرف و تأثیر آن بر امنیت می‌باشد تحقیقات اندکی در حوزه ترانزیت موادمخدر از مرز افغانستان به ایران و اثراتش بر اقتصاد انجام شده است.

مطالعات سینگ و نونس (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که تجارت مواد مخدر در شمال شرق هند باعث گسترش تروریسم و تهدیدات امنیتی در این منطقه از جهان شده است. بنهری (۱۳۸۳) در پایان نامه «تأثیر اعتیاد و قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» به سابقه دیرینه سوء مصرف و قاچاق موادمخدر در ایران پرداخته و بیان داشته در حال حاضر با گسترش ابعاد قاچاق و سوء مصرف موادمخدر امنیت ملی کشور به شدت مورد تهدید قرار گرفته و از فروپاشی خانواده‌ها، تباهی کودکان، کاهش سن اعتیاد، افزایش طلاق‌های ناشی از اعتیاد، افزایش زندانیان موادمخدر، تردد اتباع بیگانه، ناامنی مرزهای شرقی، درگیری نیروهای نظامی و انتظامی با قاچاقچیان، افزایش بیماری‌هایی نظیر ایدز و افزایش مرگ بعنوان تهدیدات قاچاق موادمخدر نام برده است. یوری بافقی و دیگران (۱۳۸۹) در مقاله «تعیین تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» چنین آورده‌اند که همسایگی با بزرگترین تولیدکنندگان مواد مخدر جهان، قرار گرفتن در مسیر ترانزیت ارزان این مواد و نیز مواضع اعتقادی و ارزشی خاص، سبب گردیده تا امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران از مساله قاچاق مواد مخدر تأثیرپذیر باشد. نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که قاچاق موادمخدر از طریق ممانعت از توسعه انسانی، بیشترین تأثیر منفی را بر بعد فرهنگی امنیت ملی و از طریق افزایش هزینه‌های انتظامی قضایی کم‌ترین تأثیر منفی را بر امنیت اقتصادی برجای می‌گذارد؛ همچنین تأثیر منفی قاچاق موادمخدر در بعد اجتماعی با افزایش جرایم و در بعد سیاسی با خدشه دار نمودن اعتبار سیاسی نظام در سطح منطقه و جهان، آشکار می‌گردد.

حق پناه (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان «قاچاق موادمخدر و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» در صدد یافتن پاسخی برای این پرسش است که آیا قاچاق موادمخدر تهدیدی برای امنیت ملی کشور هست یا خیر؟ وی بیان می‌کند با توجه به اینکه قاچاق موادمخدر دارای ویژگی‌هایی همچون بین‌المللی شدن، فراگیری و تداوم است، پس به عنوان یک تهدید برای امنیت ملی ایران مطرح می‌گردد. نفوذپذیری مرزها، ایجاد شرارت و ناامنی، سرمایه داری

سیاسی مخالفان داخلی و خارجی، از جمله مواردی هستند که در این تحقیق به عنوان عوامل مخرب امنیت ملی، بر شمرده شده‌اند.

محمدی و غنجی (۱۳۸۵) در تحقیق «چالش‌های ژئوپلیتیک مواد مخدر در جنوب غرب آسیا» کشور افغانستان را به عنوان مرکز اصلی تولید مواد مخدر و دارای تأثیرات امنیتی بر کشورهای پیرامون خود مورد توجه قرار داده و به موقعیت خاص جغرافیایی و محاط بودن در خشکی به همراه عدم ثبات سیاسی، اقتصادی و امنیتی به دلیل نزدیک به سه دهه جنگ و ناآرامی‌های داخلی میان اقوام و مشکلات عمده داخلی این کشور که باعث گشته است افغانستان به مکانی مناسب برای توسعه کشت و تولید مواد مخدر تبدیل شود، اشاره نموده است.

مختاریان و هاشمی (۱۳۸۹) در تحقیق «اقتصاد مواد مخدر» هزینه‌های اقتصادی مواد مخدر در ایران را مورد مطالعه قرار داده‌اند. در این مطالعه با استناد به روشی تحت عنوان گروه‌های اجتماعی پرداخت کننده هزینه‌ها، در سطح کلان و همچنین با استفاده از متدولوژی گروه لوین در اقتصاد مواد مخدر ایالات متحده آمریکا، در سطح محاسبات خرد، به برآورد هزینه‌های گروه‌های مختلف مصرف کنندگان، غیر مصرف کنندگان پرداخته شده است.

یزدانی و بدخشانی (۱۳۹۳) تأثیر تولید و تجارت مواد مخدر بر کاهش امنیت در افغانستان (پس از سال ۲۰۰۱) را مورد تحلیل قرار داده‌اند. نتایج مطالعات آنها نشان می‌دهد که تولید و تجارت مواد مخدر بر امنیت افغانستان تأثیر منفی دارد. موضوع اثرات منفی تجارت مواد مخدر بر اقتصاد ملی ایران با ایجاد بازارهای زیرزمینی و قاچاق آن در ابعاد مختلف قابل تحلیل و مطالعه است. وجه تمایز این پژوهش استفاده دقیق از اطلاعات و آمار به دست آمده از طریق آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون است.

قلی زاده پاک، لطفی و مرتضایی (۱۳۹۷) در مقاله «بررسی مسائل ژئوپلیتیکی تأثیرگذار افغانستان بر امنیت ایران؛ مطالعه موردی ترانزیت مواد مخدر و ناامنی مرزی» بر این مساله تاکید دارند که ایران شاهراه ژئوپلیتیکی منطقه خاورمیانه است به نحوی که چالش‌های ژئوپلیتیکی کشورهای پیرامونی تأثیر چشمگیری بر امنیت و ناامنی آن دارد. چنانکه کشور افغانستان به دلیل ساختار سیاسی، امنیتی و قومی غیر منسجم، غیر متمرکز و غیر ملی و نیز اقتصاد سیاه و غیر شفاف و مبتنی بر کشت، تولید و صادرات مواد مخدر به شدت امنیت ملی ایران را در حوزه اقتصادی و مرزی با ناامنی مواجهه ساخته است.

۳. روش تحقیق

۳-۱- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. بنابراین تدوین مبانی نظری و پیشینه تحقیق از روش کتابخانه‌ای و جهت بررسی فرضیات تحقیق از روش میدانی استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق را کارشناسان ستاد مبارزه با مواد مخدر که ۱۰۰ نفر می‌باشند تشکیل داده و از این تعداد ۷۰ نفر به طور تصادفی به عنوان نمونه انتخاب گردیده‌اند.

۳-۲- ابزار گردآوری اطلاعات

با مطالعه مبانی نظری تمامی ابعاد متغیرهای تحقیق بررسی و استخراج، سپس پرسشنامه مربوط به آن طراحی گردید، به گونه‌ای که این ابزار از ۳۵ گویه تشکیل شده، ۱۳ سؤال مربوط به ترانزیت موادمخدر، ۱۲ سؤال مربوط به قیمت موادمخدر ترانزیت شده و ۱۰ سؤال مربوط به امنیت اقتصادی می‌باشد، لذا این مؤلفه‌ها با استفاده از طیف پنج درجه‌ای لیکرت^۱ رتبه بندی شده است. بر این اساس جهت تعیین روایی (اعتبار، صحت)^۲ پرسشنامه از روایی محتوا استفاده و پرسشنامه در اختیار کارشناسان این حوزه قرار گرفت و نظرات آنان اعمال گردید. همچنین از روش آلفای کرونباخ^۳ برای بررسی پایایی (قابلیت اطمینان)^۴ پرسشنامه با استفاده از نرم افزار Spss16 استفاده شده است، به گونه‌ای که پایایی سؤالات مربوط به ترانزیت مواد مخدر ۰/۸۷، قیمت موادمخدر ترانزیت شده ۰/۸۲ و امنیت اقتصادی ۰/۸ بدست آمده و حاکی از پایایی خوب پرسشنامه می‌باشد.

۴. معضل مواد مخدر در ایران

مواد مخدر و استفاده از آن معضلی است که سالها مردم جهان با آن دست به گریبان‌اند و روز به روز اثرات سوء و صدمات خود را بر جامعه انسانی وارد می‌کند. سال ۱۹۹۸م مجمع عمومی سازمان ملل بر سر مشکل جهانی مواد مخدر که ۱۷۰ کشور با آن درگیرند، کشورهای عضو را متعهد ساخت تا سال ۲۰۰۸م میزان عرضه و تقاضای مواد مخدر را به حد قابل توجهی کاهش

۱. مقیاس لیکرت یکی از رایج ترین مقیاس‌های اندازه گیری در تحقیقاتی است که بر اساس پرسشنامه انجام می‌شود.

2. Validity

3. Cronbach's Alpha

4. Reliability

دهند. کشور ایران نیز قانون رسمی ممنوعیت مصرف مواد مخدر را در سال ۱۳۸۹ به تصویب رساند. (علیزاده، ۱۳۹۳: ۶۹) تا قبل از این امر (ممنوعیت مصرف مواد مخدر) تولید و مصرف تریاک به عنوان یکی از اقسام مواد مخدر شیوع زیادی داشت و درآمد حاصل از صدور تریاک سهم بالایی در درآمد ارزی کشور داشت، اما از این زمان تا کنون قوانین و اصول مربوط به مواد مخدر منبع تولید و مصرف، واردات و حمل و نقل را هدف قرار داده است، به طوریکه تریاک، حشیش و مشتقات آنها دارای دو جنبه داخلی و خارجی است، جلوگیری از اعتیاد و اثرات آن دغدغه دولت در عرصه داخلی است، اجرای سیاست‌هایی برای مقابله با ترانزیت مواد مخدر از سمت ایران به دیگر مناطق جهان پدیده‌ای است که منفعت کشورهای جهان را تأمین می‌کند. با این وجود موقعیت جغرافیایی ایران بیانگر این مطلب است که حتی اگر تولید مواد مخدر در داخل کشور ممنوع شود، منتقل شدن مواد مخدر افغانستان از طریق ایران به کشورهای دیگر، ضروری است. با توجه به این شرایط، مذاکره و گفت و گوهایی که ایران با کشورهای دیگر برقرار می‌کند مقوله‌های زیادی را شفاف خواهد کرد، لذا توجه به موارد زیر گویای مطلبی است که از این امر قابل تصور است:

۱. توجه ایران به حفظ سلامت جامعه و با حمایت از ترانزیت مواد مخدر به اروپا، مانند سدی در برابر قاچاق مواد مخدر به ایران است.
 ۲. سیاست دولت مقابله با ترانزیت مواد مخدر باشد.
 ۳. با توجه به ممنوعیت و مقابله با ترانزیت مواد مخدر، فضای حاکم بر دیپلماسی دولتمردان و سیاستمداران به گونه‌ای باشد که کمک دیگر جوامع و سازمان‌های بین‌المللی متناسب با موقعیت جغرافیایی کشور و فعالیت‌های دولت باشد. (مختاریان، ۱۳۸۲: ۷۲)
- بر این اساس چالش‌های مواد مخدر برای ایران تحت تأثیر شرایط افغانستان و میزان تولید این کشور است چرا که مواد مخدر بخش مهمی از اقتصاد افغانستان را تشکیل می‌دهد. تولید مواد مخدر در استان‌های جنوبی افغانستان که هم مرز با پاکستان هستند متمرکز است و پس از خرید از کشاورزان افغان، از دو راه اصلی ایران و آسیای مرکزی به اروپا قاچاق می‌شود، ترانزیت و مصرف مواد مخدر می‌تواند باعث برهم زدن امنیت^۱ و آرامش روانی فردی و اجتماعی شود، به گونه‌ای که تولید آن از افغانستان و ورود به سایر کشورها، سلامت و رفاه انسانها، دموکراسی، ثبات ملتها، حکمروایی و استقلال کشورها و امنیت ملی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و... را

بر هم می‌زند. (ویسی و محمدی نژاد، ۱۳۹۵: ۱۱۱) امروزه نقش منفی و مخرب استعمال مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در جوامع بشری بر کسی پوشیده نیست، زیرا این ماده مخرب ضمن اینکه سبب می‌شود بخش مهمی از نیروی مولد و خلاق جامعه از ایفای نقش خود در جامعه باز ماند، زمینه ساز ارتکاب جرایم و معضلات دیگری مثل بی‌نظمی و ناامنی نیز برای جامعه می‌شود. (علی‌وردی نیا و محمد تباردیو کلایی، ۱۳۹۱: ۴۹) بنابراین سوء مصرف مواد مخدر یکی از چالش‌های بزرگ در جامعه ایران است. مسئولین کشوری در سال ۱۹۹۹، ۲/۸ درصد از کل جمعیت که حدود ۲ میلیون نفر می‌شدند را مصرف کننده مواد تخمین زدند، در سال‌های اخیر ارزیابی سریع تحلیل موقعیت^۱ که در سال ۲۰۰۷ انجام شد، تعداد سوء مصرف کنندگان مواد را ۱/۲ میلیون نفر که ۱/۷ درصد کل جمعیت را برآورد کرد و بیشترین سوء مصرف کنندگان مواد از جمعیت فعال جامعه یعنی در سنین ۲۰-۳۴ سال قرار داشتند (گزارش تحلیل موقعیت ایران در مبارزه با مواد ۱۵/۲۰۱۱) همچنین آمار و گزارشات حاکی از آن است که تولید و قاچاق مواد مخدر در جهان رو به افزایش است و فقط در فاصله سالهای ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۶ تولید تریاک در جهان به میزان دو برابر افزایش یافته است، این افزایش جنبه‌های سیاسی و اقتصادی داشته و با تغییرات اساسی در تولید، حمل و نقل و بازاریابی جهانی فروش در دهه گذشته پیوند داشته است. عمده قاچاق مواد مخدر از دو منطقه معروف به مثلث طلایی و هلال طلایی از آسیا به بازارهای جهانی ترانزیت می‌شود و بررسی‌های انجام شده حاکی از آن است که بیش از ۹۴ درصد کل تولید مواد مخدر جهان نیز در این مناطق صورت می‌گیرد (مرتضوی، ۱۳۸۲: ۶۳) از طرف دیگر برای برآورده ساختن تقاضای مواد مخدر غیر قانونی که توسط مسیر شمال در سال ۲۰۱۰ عرضه شد معادل ۱۰۰۰ تن تریاک نیاز بود تا در شمال افغانستان ترانزیت و یا تولید گردد، به طوریکه اداره مبارزه با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC)^۲ برآورد می‌کند که در سال ۲۰۱۰ قاچاقچیان مواد مخدر در آسیای میانه حدود ۱/۴ میلیارد دلار سود خالص از طریق فروش مواد مخدر ترانزیت شده بدست آورده‌اند. بنابراین با توجه به گستردگی ترانزیت و قاچاق مواد مخدر از کشور، مصرف مواد مخدر در کشور معضلی جدی می‌باشد. آمار و ارقام حاکی از آن است که این وضعیت بر تعداد معتادان در ایران افزوده و سن اعتیاد نیز کاهش داشته است. (برومند، ۱۳۸۲: ۶۳)

1. Rapid Situation Assessment (RSA)

2. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)

بر این اساس تعداد مصرف کنندگان مواد مخدر طبق گزارش تحلیل موقعیت ایران بصورت زیر است:

جدول ۱. تعداد مصرف کنندگان مواد مخدر در ایران در سال ۲۰۱۰

انواع مواد	تعداد سوء مصرف کنندگان مواد		درصد سوء مصرف کنندگان مواد
	هروئین	کراک	
مواد افیونی	هروئین	کراک	کریستال
	مرفین	تریاک	شیره
	تریاک	شیره	سوخته
	شیره	سوخته	
کانابیس	حشیش	گراس	
	گراس		
محرک ها	متاآمفتامین (شیشه)	محرک های دیگر	
	محرک های دیگر		
کوکائین			
کل			

منبع: گزارش تحلیل موقعیت ایران در مبارزه با مواد ۲۰۱۱: ۱۷-۱۵) (برگرفته از تحقیق علیوردی نیا و میرمحمد تباردیو کلایی، ۱۳۹۱: ۳۹)

با توجه به جدول فوق ۱۱۷۸۸۲۴ نفر در ایران دچار سوء مصرف مواد م باشند، به گونه‌ای که سوء مصرف کنندگان مجموعه تریاک و مجموعه هروئین با ۵۵۴۸۷۲ و ۳۷۶۵۱۶ نفر بیشترین سوء مصرف کنندگان در ایران می‌باشند. همچنین با توجه به آمار بالای مصرف کنندگان مواد مخدر در ایران بررسی‌هایی که در خصوص توزیع جغرافیایی مواد مخدر در کشور صورت گرفته در جدول زیر توصیف شده است:

جدول ۲. بررسی توزیع جغرافیایی مصرف مواد مخدر در سال ۱۳۷۷

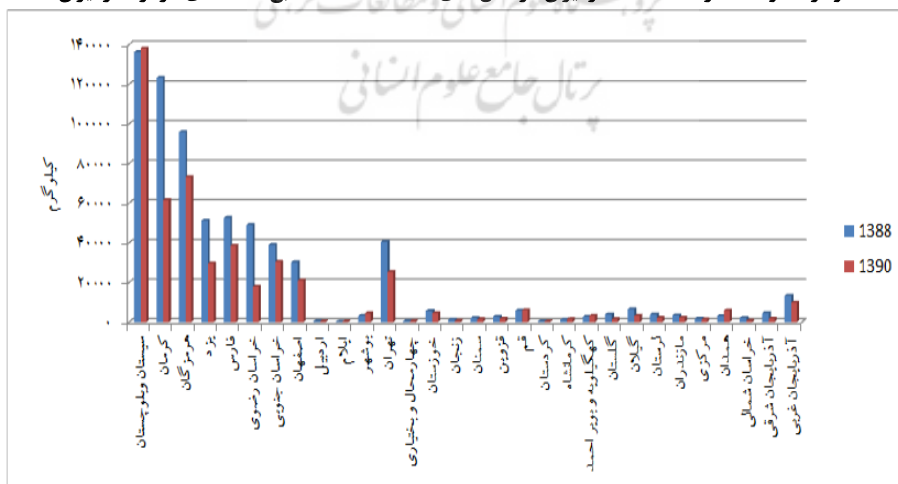
نام استان	جمعیت استان	سهم معتادان در کل (درصد)	نام استان	جمعیت استان	سهم معتادان در کل (درصد)
خراسان	۶۰۴۷۶۶۱	۱۰/۳	کرمانشاه	۱۷۷۸۵۹۶	۲/۵
کرمان	۲۰۰۴۳۲۸	۲	خوزستان	۳۷۴۶۷۷۲	۶/۲
سیستان و بلوچستان	۱۷۲۲۵۷۹	۰/۶	بوشهر	۷۴۳۶۷۵	۱/۱
فارس	۳۸۱۷۰۳۶	۴/۸	قم	۸۵۳۰۴۴	۱/۲
یزد	۷۵۰۷۶۹	۲/۵	همدان	۱۶۷۷۹۵۷	۷/۴
هرمزگان	۱۰۶۲۱۵۵	۱/۶	سمنان	۵۰۱۴۴۷	۱/۱
تهران	۱۱۱۷۶۲۳۹	۲۱/۴	قزوین	-	۲/۹
آذربایجان غربی	۲۴۹۶۳۲۰	۱/۳	یاسوج	۵۴۴۳۵۶	۰/۶
اصفهان	۳۹۲۳۲۵۵	۵/۸	اربیل	۱۱۶۸۰۱۱	۰/۵
مازندران و گلستان	۴۰۲۸۲۹۶	۷/۷	مرکزی	۱۲۲۸۸۱۲	۳
آذربایجان شرقی	۳۳۲۵۴۴۰	۱/۲	زنجان	۱۰۶۲۱۵۵	۱/۶
گیلان	۲۲۴۱۸۹۶	۵/۳	چهارمحال و بختیاری	۷۶۱۱۶۸	۰/۹
لرستان	۱۵۸۴۴۳۲	۴	کردستان	۱۳۴۶۳۸۳	۱/۱
جمع کل	۶۰۰۵۵۴۸۸	۱۰۰			

منبع: محاسبه شده بر پایه آمار ستاد مبارزه با مواد مخدر و سالنامه آماری مرکز آمار ایران (برگرفته از تحقیق برومند، ۱۳۸۲: ۶۵)

همانگونه که از جدول فوق قابل رؤیت است، بیشترین میزان معتادان در تهران ۲۱.۴٪ و در

اردبیل کمترین سهم معتادان ۰.۵٪ می باشد.

نمودار ۱. مواد مخدر کشف شده در ایران در سال های ۱۳۸۸-۱۳۹۰ (منبع: داده های مرکز آمار ایران)

با توجه به نمودار فوق بیشترین موادمخدر کشف شده در استان سیستان و بلوچستان می باشد. بنابراین ایران در مرزهای شرقی خود درگیر جنگی دائمی با قاچاقچیان افغانستانی و پاکستانی است. استان سیستان و بلوچستان بیشترین درگیری را با قاچاقچیان دارد. این استان ۹۰۰ کیلومتر با پاکستان و ۳۰۰ کیلومتر با افغانستان مرز مشترک دارد. از آنجایی که این دو کشور خیلی به امنیت مرزهایشان اهمیت نمی دهند، همه بار مسئولیت دفاع از این مرزها به عهده مقامات ایرانی است. دبیر کل شورای مبارزه با مواد مخدر استان سیستان و بلوچستان در این مورد توضیح می دهد که ما ۶ گروه قاچاقچی اصلی و فعال داریم که عمده فعالیتشان در آن سوی مرزهاست، اما گاهی هم وارد استان ما می شوند و اقداماتی را علیه سربازان و مردم ما انجام می دهند. همچنین درباره دیوارهای بتنی که برای جلوگیری از عبور و مرور و سد کردن راه قاچاق مواد مخدر در استان سیستان و بلوچستان احداث شده، تصریح می کند، اگر چه میلیون ها دلار ساخت دیوار بتونی با حفر گودال و سیم خاردار در مرز ایران و افغانستان و پاکستان، ایران هنوز نتوانسته است جلو ورود مواد مخدر را بگیرد. (گزارش سالانه مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۹۰: ۵)

۴-۱- نقش ترانزیت موادمخدر بر امنیت اقتصادی

مصرف مواد مخدر، معضلات و آسیب های ناشی از آن در کشور ایران به دلیل همجواری با بزرگترین تولید کننده موادمخدر (افغانستان) سبب شده است تا اعتیاد و نقش مواد مخدر بر جامعه، یکی از مهمترین مسائل کشور شود. بر این اساس با توجه به اینکه نیازهای مالی بسیاری جهت مقابله با این ماده مخرب سدی بر سر راه هزینه های توسعه اقتصادی کشور محسوب می شود بررسی ابعاد آن الزامی می باشد. (مختاریان و هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۵۲)

با توجه به شرایط مخرب پیش آمده از مصرف مواد مخدر در ایران امنیت که پایه اساسی توسعه و رفاه هر جامعه در تمامی ابعاد اجتماعی و سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، در خطر است و تا هنگامی که شهروندان یک جامعه از تهدیدها، اضطراب ها و مداخله بیگانگان در امان نباشند نمی توانند در توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی توفیق پیدا کنند. (یزدانی و بدخشان، ۱۳۹۳: ۱۳۰) با این وجود امنیت اقتصادی بعنوان یکی از شاخه های امنیت که توسعه یافتگی کشور به آن وابسته است زیر سؤال می رود و دسترسی به منابع اولیه، سرمایه و کسب توان مالی و همچنین بازارهای لازم و ضروری به منظور حفظ و ارتقاء سطح رفاه و قدرت دولت با مشکل مواجه می -

شود. (یزدانی و بدخشان، ۱۳۹۳: ۱۲۱) بنابراین بیکاری، افزون طلبی و قانع نبودن به درآمدهای حاصل از شغل متعارف و امکان بکارگیری شگردهای پولشویی زمینه را برای قاچاق مواد مخدر ایجاد می‌نمایند، لذا قاچاق مواد مخدر کنار سه تجارت اسلحه، صنعت دارو و صنعت غذا جزء پر درآمدترین اقتصادهای دنیا قرار دارد، به طوریکه بخشی از گردش مالی موادمخدر، محرک و روان گردان‌ها که قابل مشاهده است، چیزی حدود ۱۵۰۰ الی ۱۶۰۰ میلیارد دلار است. البته ارقام متفاوت است اما این آمار به نقل از بخش‌های اقتصادی سازمان ملل است. از این رو با توجه به ارزش افزوده مواد مخدر از نظر اقتصادی در مقایسه با سایر موارد میل به قاچاق وجود داشته و افرادی که خواسته یا ناخواسته وارد این گردونه می‌شوند و تجربه پول بادآورده را کسب می‌کنند به راحتی دست از این کار نخواهند کشید. حتی در قبال از دست دادن جان خود (چه در درگیری‌های مسلحانه، چه به واسطه اعمال مجازات‌های سخت همچون اعدام و چه حتی به واسطه مسمومیت ناشی از حمل و جاسازی مواد در بدن که منجر به فوت می‌شود) باز هم حاضر به ادامه کار هستند، به گونه‌ای که می‌توان گفت: یک رابطه مستقیم بین مواد مخدر و افزایش جنایت و خشونت وجود دارد و در موارد زیادی دیده شده که درآمد حاصل از مواد مخدر صرف بسیاری از خونبارترین مناقشات مسلحانه در جهان شده و می‌شود که تأثیر مستقیمی بر امور اقتصادی کشورها دارد؛ زیرا هر ساله کشورها مجبور هستند هزینه‌های هنگفتی را صرف تقویت نیروهای پلیس، گشت زنی‌های مرزی، سیستم‌های قضایی و برنامه‌های درمان و بازپروری معتادان کنند. بنابراین قاچاق مواد مخدر در سطح بین‌الملل جدا از منافع کلان مادی، آثار سیاسی نیز برای دولتها و قدرتها به همراه داشته است.

با بررسی جنبه‌های اقتصادی قاچاق بین‌المللی مواد مخدر، دخالت قدرتها، سازمان‌های مافیایی، گردش مالی تجارت مواد مخدر از گردش مالی نفت در روابط بین‌المللی بیشتر است. بر این اساس شکل‌گیری اقتصاد سایه، یکی دیگر از پیامدهای اقتصادی تجارت مواد مخدر است که منجر به دسترسی گروه‌های خاص به درآمدها و ثروت‌های کلان در جامعه خواهد شد که خود به مانعی در راستای توسعه مشروع و قانونی خواهد بود و با ایجاد رقابت ناسالم اقتصادی به مانعی در جهت کارآفرینی قانونی و سرمایه گذاری‌های خارجی می‌شود. (بولوردی، ۱۳۹۰: ۸) با این وجود مقرون به صرفه نبودن سایر فعالیت‌های اقتصادی و فرار سرمایه، سودآوری تجارت نامشروع موادمخدر را ایجاد می‌کند. از این رو با وجود چنین بازار مناسبی که در سطح جهان پر رونق‌ترین تجارت پس از تجارت تسلیحات است، سرمایه‌های موجود گرایشی به سمت سایر

فعالیت‌های تولیدی و صنعتی و حتی خدماتی نمی‌یابند. از سوی دیگر حجم انبوه سرمایه در گردش تجارت مواد مخدر در داخل کشور باقی نمی‌ماند، زیرا در ایران مبارزه شدیدی علیه این تجارت نامشروع در جریان است، برخی کشورها به طرق مختلف اقدام به جذب سرمایه‌های فوق می‌کنند. قاچاقچیان بین‌المللی مواد مخدر با شگردهای مختلف و تأسیس شرکت‌های پوششی و برخی فعالیت‌های به ظاهر اقتصادی، پول خود را به صورت قانونی وارد نظام بانکداری سایر کشورها می‌کنند. در این وضعیت قاچاقچیان ایرانی نیز سرمایه‌های هنگفت خود را عملاً در خارج از کشور به جریان می‌اندازند. این امر ضمن لطمات جدی اقتصادی موجب تضعیف شدید سرمایه‌های بومی و محلی این مناطق که زیرساخت توسعه هستند می‌گردد و امکان انباشت سرمایه را در مناطق فوق به حداقل می‌رساند. گسترش قاچاق مواد مخدر در برخی مناطق کشور به ناامن کردن فضای سرمایه‌گذاری انجامیده است. شرارت و ناامنی و تصفیه حساب‌های خونین، اخاذی مسلحانه، راهبندان، گروگان‌گیری، حمله به مراکز اقتصادی و عمومی بارها به وسیله قاچاقچیان مواد مخدر در مناطقی از استان‌های آلوده کشور روی داده است. (بولوردی، ۱۳۹۰: ۸) طبقاً طرح مسأله وجود ناامنی که عمدتاً با توجه به نبود شناخت دقیق از این مناطق به شکل اغراق‌آمیزی نیز بازتاب می‌یابد، موجب بی‌میلی به سرمایه‌گذاری می‌شود، لذا ناامن کردن فضا جهت سرمایه‌گذاری، هرگونه سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی را که در آن امنیت و اطمینان خاطر وجود ندارد با اختلال روبه‌رو می‌کند.

همچنین قیمت به عنوان یکی از مؤلفه‌های اثرگذار در ترانزیت مواد مخدر نقش مهمی را در امنیت اقتصادی کشور دارد، لذا با توجه به اینکه ایران در مسیر ترانزیت مواد مخدر از طریق افغانستان قرار دارد و تولید سالانه ۵ هزارتن تریاک در افغانستان میلیاردها دلار پول را در دست قاچاقچیان به گردش می‌آورد، این امر منجر به به تأثیرات زیادی بر اقتصاد خرد و کلان می‌شود. (مختاریان، ۱۳۸۲: ۷۳) بر این اساس قیمت مواد مخدر ترانزیت شده و سرمایه حاصل از خرید این مواد به عنوان مؤلفه‌های اقتصاد خرد و کلان تأثیر زیادی بر امنیت اقتصادی دارد. بر این اساس با توجه به آنکه مصرف‌کننده یک کالا بعد از مدتی که از آن کالا استفاده می‌کند حاضر به پرداخت مقدار کمتری از درآمد خود جهت خرید آن کالا می‌باشد، ولی اکثراً مصرف‌کنندگان مواد مخدر اگر چه قیمت بیشتری را از سمت توزیع‌کنندگان محتمل شوند و یا مدت زمان زیادی از آن استفاده کرده باشند نسبت به مصرف این مواد بی‌میل نبوده بلکه در آمد خود را بیشتر صرف خرید این مواد می‌نمایند. (برومند، ۱۳۸۲: ۵۲) به طوریکه معتادان حتی

اگر درآمد کافی جهت خرید این کالا نداشته باشند با اعمال بزهکارانه سعی در افزایش درآمد خود دارند تا نیاز خود را برطرف سازند، لذا این امر که تجارت سود آور را برای قاچاقچیان در بر دارد، فقر، بیکاری و... را برای معتمدان و استفاده کنندگان از این ماده به ارمغان می‌آورد. بر این اساس درآمدهای غیر قانونی تبهکاران و سرمایه گذاری آنان در بورس، مسکن و یا سایر کالاهای بادوام دیگر سبب ایجاد حباب‌های افزایش قیمت خواهد شد که این امر بی‌ثباتی بازار را در پی خواهد داشت که به عنوان یک خطر بالقوه ثبات اقتصادی یک کشور را تهدید می‌کند. علاوه بر آن با گسترش فساد و غلبه نمودن انجام فعالیت‌های ناسالم، زمینه برای انجام فعالیت‌های سالم کاهش می‌یابد و تهدیدی برای امنیت اقتصادی محسوب می‌شود. بنابراین تراکم درآمدها و ثروت نامشروع در نزد توزیع کنندگان مواد مخدر موجب ایجاد انحصار در تولید، توزیع و یا مصرف و اختلال در توسعه یافتگی و سرمایه کشور می‌شود. (همدمی خطبه سرا، ۱۳۸۳: ۲۰۲)

۴-۲- مواد مخدر و قاچاق انسان از مرزهای شرقی و تاثیر آن بر ایران و اروپا

کافی است ایران ۲۴ ساعت چشم خود را هم بگذارد تا اروپا در مواجهه با این مهاجران و محموله‌های مواد مخدر، کابوس را به عینه ببیند. هزینه تحریم ایران و نسل جوان را اروپا هم باید بپردازد. (مشرق نیوز، نقل از رحمانی فضلی، وزیر کشور وقت، ۹۷/۵/۱۱) سال‌هاست که جوانان رشید این مرز و بوم، در پاسداری از مرزهای کشور و مبارزه با دسته‌های تا بن دندان مسلح اشرار و سوداگران مواد مخدر که اسناد پشتیبانی از آنها توسط دشمنان عیان است، در خاک و خون می‌غلتنند. سال‌هاست برای آنکه اروپا زیر هجوم سیل مهاجران جنوب آسیا زانو نزند و جوانان اروپایی ظرف یکی دو سال با مرفین و هروئین‌های ارسال شده از افغانستان و دیگر مراکز تولید مواد مخدر در مجاورت مرزهای ما، آلوده به مواد مخدر نشوند، جمهوری اسلامی ایران هزینه‌های سنگین جانی و مالی می‌دهد. بحران پناهندگان، مهم‌ترین معضل اتحادیه اروپاست، این در حالی است که در همه این سال‌ها، اروپایی‌ها و سایر کشورهایی که از مبارزه جمهوری اسلامی با مواد مخدر و باندهای قاچاق انسان به شدت منتفع شده‌اند، کوچک‌ترین کمکی به لحاظ مالی و تجهیزاتی و لجیستیک به کشور ما نکرده‌اند و بر اساس گزارش‌های علنی و غیرعلنی، کشورهای غربی حتی از دادن حیاتی‌ترین ملزومات مورد احتیاج برای مبارزه با اشرار مسلح و باندهای قاچاق مواد مخدر به جمهوری اسلامی خودداری کرده‌اند در

چنین شرایطی، که با خروج آمریکا از برجام، حیات این توافق به لزوم متعهد بودن طرف‌های اروپایی به تعهدات واقعی و عملی خود وابسته است و عملاً هیچگونه پیشنهاد درخور و مشخصی در این زمینه از اروپا به دست مسئولان کشور نرسیده است. عبدالرضا رحمانی فضلی به عنوان وزیر کشور و دبیر کل ستاد مبارزه با مواد مخدر با اشاره به وقوع ۱۰۰۰۰ درگیری ظرف پنج سال در راستای مبارزه با مواد مخدر از جامعه بین‌المللی به دلیل بدعهدی و پشت کردن به قوانین بین‌المللی نظیر خروج از برجام انتقاد کرد. افرادی که ادعا می‌کنند می‌خواهند با مواد مخدر مبارزه کنند در زمان تحریم به ما حتی سگ‌های مواد یاب و تجهیزات X-ray^۱ ندادند، اظهار کرد: «آنها به بهانه تحریم هیچ کمک مالی نیز به ایران نکردند. به عنوان یک هشدار می‌گویم اگر جمهوری اسلامی به عنوان کشوری معتقد به آموزه‌های دینی با این مسائل برخورد نمی‌کرد و وزیر کشور ۲۴ ساعت چشمانش را روی هم می‌گذاشت بیش از ۵۰۰۰ تن ماده مخدر از مرزهای ایران به سمت غرب حرکت می‌کرد». ایران تاکنون بیش از ۳۸۰۰ شهید و چندین برابر در این راه مجروح داده است. ما از نظر دینی و انسانی این کار را نمی‌کنیم و به این قوانین و صلح بین‌المللی پایبندیم ولی باید پرسید چرا دیگران به این قوانین پایبند نیستند. (همدمی خطبه سرا، ۱۳۸۳: ۲۰۵)

۳-۴- آمار معتادان و آسیب پذیری اقتصاد ملی

میزان مصرف کنندگان مواد مخدر در کشور حدود ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر است که نزدیک به ۱۰ میلیون خانوار را درگیر خود کرده است. هزینه‌هایی که مواد مخدر بر اقتصاد کشور بار می‌نماید ۱۹۹ هزار میلیارد تومان است که ۱۱/۷ درصد تولید ناخالص ملی است. جمع آوری در کوتاه مدت، مبارزه بی امان از سوی دیگر و احکام بازدارنده از سوی قوه قضائیه راه حل‌هایی است که باید پیش روی خود قرار دهیم. اما راهکار بازدارندگی در اولویت ستاد مبارزه با مواد مخدر است. مدارس، خانواده‌ها، رسانه‌های جمعی و حوزه‌های علمیه، همه و همه می‌توانند دست به دست همه داده و جلوی اعتیاد به مواد مخدر را بگیرند. مرحله بعد، سر و سامان دادن افراد معتاد است. البته اقدامات فرهنگی و اجتماعی حائز اهمیت می‌باشد. (مشرق نیوز، کد خبر ۹۱۰۴۹۵، ۹۷/۸/۲۱ به نقل از سردار اسکندر مومنی، دبیر کل ستاد مبارزه با مواد مخدر کشور)

۱. X-ray از جمله تجهیزات آنالیتکال آزمایشگاهی و بر پایه اشعه ایکس X-ray است و به جهت آنالیز مواد با هدف شناسایی خصوصیات آن قابل استفاده است.

۵. تحلیل یافته‌ها

هدف اصلی از انجام این تحقیق بررسی نقش ترانزیت موادمخدر از مرزهای شرقی بر امنیت اقتصادی می‌باشد، لذا جهت تأثیر ترانزیت موادمخدر بر امنیت اقتصادی از پرسشنامه استفاده شده است. بر این اساس داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل گردید. در بخش توصیفی (میانگین، واریانس و ...) و در بخش استنباطی برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون^۱ و تحلیل رگرسیون چند متغیره^۲ استفاده گردید.

۵-۱- یافته‌های توصیفی

ترانزیت موادمخدر، قیمت مصرفی موادمخدر و امنیت اقتصادی با استفاده از پرسشنامه سنجیده شده است. بنابراین نتایج آمار توصیفی این متغیرها بصورت زیر است:

جدول ۳. نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد	میانگین	واریانس	انحراف معیار	چولگی
ترانزیت موادمخدر	۷۰	۳/۲۲۸	۰/۸۷۵	۰/۹۳۵	۰/۰۶۹
قیمت موادمخدر ترانزیت شده	۷۰	۲/۳۵۷	۱/۵۶۶	۱/۲۵۱	۰/۵۶۳
امنیت اقتصادی	۷۰	۳/۰۵۷	۱/۱۲۷	۱/۰۶۱	۰/۴۸۲

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول (۳) میزان ترانزیت موادمخدر از مرزهای افغانستان بالاتر از حد متوسط است. همچنین به طور متوسط قیمت موادمخدر ترانزیت شده و امنیت اقتصادی به ترتیب ۲/۳۵۷ و ۳/۰۵۷ می‌باشد. بنابراین در مجموع می‌توان گفت که قیمت موادمخدر ترانزیت شده و امنیت اقتصادی در حد متوسط است.

۵-۲- آزمون فرضیه‌ها

فرضیه کلی تحقیق: بین ترانزیت موادمخدر و قیمت موادمخدر ترانزیت شده با امنیت اقتصادی رابطه وجود دارد. بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل (ترانزیت مواد مخدر و قیمت آن) با متغیر وابسته (امنیت اقتصادی) با رگرسیون چند متغیره و نرم افزار spss 16 بررسی شده است که نتایج آن بصورت زیر است:

1. Pearson Correlation
2. Multidimensional Regression

جدول ۴. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیری

خطای استاندارد تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چند گانه	مدل
۰/۹۳۱	۰/۲۳۱	۰/۲۵۳	۰/۵۰۳	۱

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول فوق مقدار ضریب همبستگی چند گانه (R) برابر است با ۰/۵۰۳ و اشاره به همبستگی نسبتاً قوی بین متغیرهای ترانزیت مواد مخدر و قیمت آن با امنیت اقتصادی دارد. ضریب تعیین (R^2) بیانگر آن است که متغیرهای مستقل می‌توانند ۲۵٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ۲۳۱٪ به دست آمده است و بدین معناست که متغیرهای پیش بین مدل (مستقل) توانسته‌اند ۲۳٪ از واریانس متغیر ملاک (وابسته) را پیش بینی کنند.

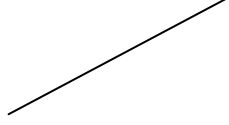
جدول ۵. تحلیل واریانس برای خطی بودن روابط بین متغیرهای مورد مطالعه

سطح معناداری	IFماره	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	مدل
۰/۰۰۰	۱۱/۳۵۲	۹/۸۴۱	۲	۱۹/۶۸۲	رگرسیون
-	-	۰/۸۶۷	۶۷	۵۸/۰۹۰	باقیمانده
-	-	-	۶۹	۷۷/۷۷۱	جمع

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون واریانس (ANOVA) نشان دهنده آن است که فرضیه تحقیق تأیید می‌شود ($Sig=0/000$ و $F=11/350$) بنابراین بین ترانزیت مواد مخدر و قیمت مواد مخدر ترانزیت شده با امنیت اقتصادی رابطه وجود دارد.

جدول ۶. ضرایب مربوط به رابطه بین ترانزیت مواد مخدر و قیمت مواد مخدر ترانزیت شده با امنیت اقتصادی

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		
		بتا	خطای استاندارد	B	
۰/۰۲	۲/۳۸۴	-	۰/۴۴۲	۰/۰۵۳	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	-۳/۶۵۶	۰/۳۸۷	۰/۱۲۰	۰/۴۴۴	ترانزیت مواد مخدر
۰/۰۰۷	-۲/۷۶۱	-۰/۲۹۲	۰/۰۹۰	۰/۲۴۸	قیمت مواد مخدر ترانزیت شده

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس جدول بالا بدلیل اینکه سطح معناداری (Sig) کمتر از ۰/۰۵ و قدر مطلق t بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تأثیر معناداری دارند. با این وجود با یک درصد افزایش در ترانزیت موادمخدر و قیمت آن، امنیت اقتصادی به ترتیب ۳۹٪ و ۲۹٪ کاهش می‌یابد.

۵-۲-۱- فرضیه اصلی تحقیق:

بین ترانزیت موادمخدر و امنیت اقتصادی رابطه وجود دارد.
برای آزمون فرضیه مطرح شده در این بخش از آزمون معناداری R پیرسون استفاده شده است که نتایج آن به شرح زیر است:

جدول ۷. همبستگی بین ترانزیت موادمخدر و امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی	ضریب همبستگی پیرسون	تعداد	سطح معناداری
ترانزیت موادمخدر	-۰/۴۱۰	۷۰	۰/۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش

رابطه بین دو متغیر (ترانزیت موادمخدر و امنیت اقتصادی) -۰/۴۱۰ می‌باشد و رابطه‌ای نسبتاً قوی است. سطح معناداری محاسبه شده نیز (Sig = ۰/۰۰۱) کمتر از آلفای تحقیق ($\alpha = 0.01$) حساب شده است که نشان دهنده با معنی بودن ارتباط متغیرهای ذکر شده است، بنابراین فرضیه اصلی تحقیق تأیید می‌شود. همچنین بر طبق نتیجه بدست آمده هرچه ترانزیت موادمخدر بیشتر باشد، امنیت اقتصادی کمتر می‌شود.

۵-۲-۲- فرضیه فرعی تحقیق:

بین قیمت موادمخدر ترانزیت شده و امنیت اقتصادی رابطه وجود دارد.

جدول ۸. همبستگی بین قیمت موادمخدر ترانزیت شده و امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی	ضریب همبستگی پیرسون	تعداد	سطح معناداری
قیمت موادمخدر ترانزیت شده	-۰/۳۲۳	۷۰	۰/۰۰۶

منبع: یافته‌های پژوهش

رابطه بین دو متغیر (قیمت موادمخدر ترانزیت شده و امنیت اقتصادی) -۰/۳۲۳ می‌باشد و رابطه‌ای نسبتاً قوی که در سطح ۰/۰۰۶ معنادار است. بنابراین فرضیه فرعی تحقیق تأیید شده و با اطمینان ۹۹٪ می‌توان گفت بین دو متغیر یک رابطه مستقیم منفی وجود دارد.

۶. نتیجه گیری

با حاکمیت طالبان در افغانستان قاچاقچیان بین‌المللی و حرفه‌ای مواد مخدر در این کشور

مکان امنی برای خود پیدا کردند و در حمل و نقل این کالای مرگبار چنان فعال شدند که گویی سبقت را از مثلث طلایی گرفتند و افغانستان به نام رأس اصلی هلال طلایی معروف گشت. این قاچاقچیان که بیشتر آنها در منطقه جلال‌آباد، قندهار و هلمند هنوز هم حضور دارند، در سال ۲۰۰۰م با یک وضعیت بی سابقه محدودیت‌ها که از طرف طالبان وضع شده بود روبه‌رو شدند، تا جاییکه قیمت‌ها به ۱۰ تا ۲۰ برابر افزایش پیدا کرد.^۱ با حمله آمریکا و سرنگونی رژیم طالبان، اوضاع دگرگون گردید و وضع افغانستان برای رسیدن به ثباتی پایدار دوباره آشفته شد. اولین کاری که کشاورزان منع شده کشور انجام دادند کشت خشخاش بود، به گونه‌ای که هیئت بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل بیان کرد: تولید خشخاش در افغانستان به میزانی تقریباً بی سابقه رسیده است، مثلاً تولید هروئین در سال ۲۰۰۴م، ۱۷٪ رشد داشته و به ۴۲۰۰ تن رسیده است که ۸۷٪ تریاک مصرفی در جهان را تأمین می‌کند. به گفته مدیر دفتر بین‌المللی کنترل مواد مخدر سازمان ملل، اکنون درآمد حاصل از تجارت مواد مخدر چیزی معادل ۳۰ میلیارد دلار در سال است، با این حساب قسمت اعظم پیشرفت اقتصادی افغانستان را تجارت تریاک تأمین می‌کند. بر این اساس وضعیت جغرافیایی افغانستان و همجوار بودنش با چین، ایران و نزدیک بودن مرزهایش به روسیه و هند و همسایگی با منطقه خاورمیانه بر اهمیت این کشور افزوده است، بطوریکه اثرگذاری تجارت غیرقانونی مواد مخدر بر افغانستان و همچنین بر کشورهای واقع در مسیر ترانزیت و بازار کشورهای هدف قاچاق موجب اهمیت و توجه ویژه به جایگاه مواد مخدر افغانستان در مطالعات امنیتی شده است، لذا ایران نیز یکی از دالان‌های مهم ترانزیت مواد مخدر است و با توجه به عدم امکان تولید انبوه مواد در داخل، آنچه در کشور ما نیز توزیع می‌شود وارداتی است. بنابراین ایران به دلیل همسایگی و قرار گرفتن در مسیر ترانزیت با این کشور (افغانستان) سالانه متحمل هزینه‌های مالی، فرهنگی، اجتماعی و ... فراوانی می‌شود،

۱. در سال ۲۰۰۰م ملا عمر، به منظور به دست آوردن وجهه بین‌المللی و گرفتن یک کرسی در سازمان ملل، طی حکمی کشت خشخاش و تولید مواد مخدر را در خاک افغانستان ممنوع اعلام کرد و در این اندیشه بود که، اگر سازمان‌های بین‌المللی کمک کنند، خرید و فروش را هم ممنوع کند. او آنقدر مقتدرانه رفتار کرد که علاوه بر جلب تحسین مقامات و مردم جهان، وضع قاچاقچیان و کشت‌کنندگان خشخاش در سراسر کشور را به مخاطره جدی ناپودی انداخت. در آن زمان، اگر کشاورز افغان زمینی را زیر کشت خشخاش می برد از طرف نیروهای ملا عمر به شدت مجازات می‌شد و زمین زراعی‌اش را با بلدوزر خراب می‌کردند و حتی هزینه تخریب را هم از او می‌گرفتند.

بطوریکه حدوداً ۳۰ درصد از مواد تولیدی افغانستان از طریق مسیر ایران ترانزیت شود و این امر بر افزایش مصرف کنندگان دامن زده است. (یزدانی و بدخشان، ۱۳۹۳: ۱۱۸)

بر این اساس هدف تحقیق حاضر بررسی نقش ترانزیت موادمخدر از مرزهای شرقی (افغانستان) و تأثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور بر پایه تئوری امنیت مکتب کپنهاگ می‌باشد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها بیان می‌کند که ترانزیت موادمخدر با امنیت اقتصادی ۴۱٪- رابطه دارد و قیمت موادمخدر ترانزیت شده که نقش مهمی در مصرف موادمخدر دارد و سهم بالایی از درآمد مصرف کنندگان جهت خرید از این ماده مخرب و افزایش منافع قاچاقچیان را شامل می‌شود با امنیت اقتصادی نیز ۳۲٪- رابطه دارد که نسبتاً قوی می‌باشد و فرضیه‌های تحقیق تأیید می‌شود. با این وجود با یک درصد افزایش در ترانزیت موادمخدر و قیمت آن، امنیت اقتصادی به ترتیب ۳۹٪ و ۲۹٪ کاهش می‌یابد، در این میان نقش تحریم‌های ظالمانه و اقدامات مادی و معنوی جمهوری اسلامی ایران در ممانعت قاچاق مواد مخدر و انسان از مرزهای شرقی و غربی به سمت اروپا حائز اهمیت است. لذا ارزیابی‌هایی که در خصوص این امر انجام شده است نشان می‌دهد که قرار گرفتن ایران در مجاورت کانون «هلال طلایی» (افغانستان و پاکستان) و مسیر ترانزیت مواد مخدر، ضعف در انسداد فیزیکی مرزهای شرقی، سبب استفاده بیشتر از این ماده مخرب شده است، به گونه‌ای که حجم بالای تجارت و گردش مالی مرتبط با قاچاق مواد مخدر در سطح جهان و نقش مافیای منطقه‌ای و جهانی این موضوع را بسیار بحث برانگیز کرده است. با این وجود مجامع بین‌المللی، ترانزیت مواد مخدر را در کنار سه بحران دیگر (هسته‌ای، جمعیتی و زیست محیطی) قرار داده که بشریت را در قرن حاضر تهدید می‌کند. سرمایه در گردش این فعالیت در جهان از نظر تجاری نیز آن را در رتبه بعد از نفت، توریسم و سلاح قرار داده است. بر اساس آخرین آمار منتشره (از سوی سازمان ملل متحد) وجود حداقل ۲۰۰ میلیون نفر معتاد در جهان، بازار مناسبی را برای قاچاقچیان و باندهای مافیایی فراهم کرده است. آنها مواد مورد نیاز معتادان را از مناطق تولید به ارزان‌ترین قیمت ممکن تهیه کرده و با ترفندهای مختلف و افزایش حجم ناخالصی‌ها با گران‌ترین قیمت به دست مصرف کنندگان می‌رسانند. با این وجود ترانزیت و مصرف مواد مخدر نه تنها محدود به آسیب‌های فردی و اجتماعی نمی‌شود، بلکه تمامیت ارضی، درآمد، امنیت ملی و جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی نظام را به طور جدی تحت تأثیر قرار می‌دهد و هزینه‌هایی را برای کشور و فرد مصرف کننده نیز ایجاد می‌کند که ناشی از وابستگی این افراد به مصرف موادمخدر می‌باشد. همچنین

قائم مقام وقت ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۶) اعلام کرد: تجارت مواد مخدر ۱۰ هزار میلیارد تومان به ایران خسارت زده که $48/3\%$ درصد از این مبلغ سهم مصرف‌کنندگان، $27/7\%$ درصد سهم جامعه و 24% درصد سهم دولت در ابعاد مقابله و مبارزه با عرضه، درمان، کاهش درآمد مالیاتی و کاهش مشارکت اجتماعی است. بنابراین مصرف مواد مخدر اثرات منفی بسیاری را بر امنیت اقتصادی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران برجای می‌گذارد، بگونه‌ای که افزایش هزینه‌های انتظامی و قضایی، فقر، فاصله طبقاتی، بزه کاری، کاهش سرمایه گذاری، کاهش توسعه، از چرخه خارج شدن منابع انسانی، بروز حوادث و سوانح جبران‌ناپذیر به کشور، تصویر نامناسب و منفی جامعه از محیط کار و بدبینی مردم نسبت به حاکمیت از تبعات اجتناب‌ناپذیر آن است. بر این اساس اینگونه می‌توان نتیجه گرفت که قاچاق مواد مخدر بر اقتصاد ملی جمهوری اسلامی ایران تاثیر منفی دارد. همچنین با توجه به آنکه تحقیقات اندکی درباره ترانزیت مواد مخدر و رابطه آن با متغیرهای دیگر انجام گرفته است، به محققان توصیه می‌شود تحقیقات آتی خود را بر مؤلفه‌های اقتصادی دیگری متمرکز نمایند و یافته‌های خود را با نتایج تحقیق حاضر مقایسه کنند. همچنین با توجه به نقش مخرب مواد مخدر و فراگیر شدن آن پیشنهاد می‌شود راهکارهایی در خصوص کاهش این آسیب‌ها ارائه نمایند. در تحقیق انجام شده محدودیت‌هایی نیز وجود داشت، از این میان می‌توان به محدود بودن منابع اطلاعاتی لازم از جمله مقالات و پایان نامه‌ها در خصوص ترانزیت مواد مخدر و امنیت اقتصادی اشاره کرد. علاوه بر این با توجه به آنکه از پرسشنامه در این مطالعه استفاده شده است بی‌تأملی برخی پاسخ‌دهندگان در خصوص پاسخ به این سؤالات بر مشکلات این تحقیق افزوده است.

منابع فارسی

کتاب

- آتشین، شعله (۱۳۸۰)، ما، اعتیاد، جامعه، تهران، گوهر منظوم
- ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۹۰)، طبقه بندی مواد اعتیاد آور در ستاد مبارزه با مواد مخدر، تهران، دایره المعارف اعتیاد
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۳)، نظریه‌های امنیت، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر
- مرتضوی، علی (۱۳۸۲)، قاچاق بین‌المللی مواد مخدر و حقوق بین‌الملل، تهران، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری
- همدی خطبه سرا، ابوالفضل (۱۳۸۳)، فساد مالی: علل، زمینه‌ها و راهبردهای مبارزه با آن، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی

مقالات

- اکبر علیوردی نیا، میر محمد تباردیو کلایی (۱۳۹۱)، وضعیت مواد مخدر در ایران و بررسی تعهدات بین‌المللی پلیس در امر مبارزه علیه مواد مخدر، مطالعات بین‌المللی پلیس، شماره ۱۲، زمستان
- امیر حسین یآوری بافقی، جمشید صالحی صدقیانی و صدیقه السادات هاشمی، (۱۳۸۹)، تعیین تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت نظامی، سال پنجم، شماره ۴، زمستان
- برومند، شهرزاد (۱۳۸۲)، بررسی اقتصادی رفتار مصرف کنندگان مواد مخدر، فصلنامه اعتیاد پژوهی، دوره ۱، شماره ۴
- بوالوردی، مجید (۱۳۸۴)، تولید مواد مخدر در افغانستان و تأثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۴۹، بهار
- بوزان، باری (۱۳۷۹)، آشنایی با مکتب کپنهاگ در حوزه مطالعات امنیتی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال سوم، شماره سوم، پاییز
- حق پناه، جعفر (۱۳۷۷)، قاچاق مواد مخدر و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال اول، پیش شماره صفر

- حمید رضا محمدی، علی غنجی (۱۳۸۵)، چالش‌های ژئوپلیتیک مواد مخدر در جنوب غرب آسیا (با تأکید بر ایران، پاکستان و افغانستان)، فصلنامه ژئوپلیتیک، شماره ۳، بهار
- حسین مختاریان، علی هاشمی (۱۳۸۹)، اقتصاد موادمخدر؛ برآورد هزینه در ایران، مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران، شماره ۴، زمستان
- علیزاده، حمیده (۱۳۹۳)، میزان انطباق جرم‌انگاری مواد مخدر در ایران با اسناد بین‌المللی، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، شماره ۳
- عنایت الله یزدانی، مجتبی بدخشان، (۱۳۹۳)، تأثیر تولید و تجارت موادمخدر بر کاهش امنیت در افغانستان پس از سال (۲۰۰۱)، پژوهش نامه ایرانی سیاست بین الملل، سال سوم، شماره ۱، پاییز و زمستان
- فرخ الله شاه بهرامی، عزت الله عزتی (۱۳۸۹)، هلال طلایی و تأثیر آن بر جغرافیای امنیتی مرزهای شرقی (بررسی تطبیقی ناهنجاری‌های اجتماعی استان‌های شرقی کشور طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۳)، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، شماره ۱۶
- لینکلتر، اندورو (۱۳۸۵)، جامعه و همکاری در روابط بین‌الملل، ترجمه بهرام مستقیمی، تهران، وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
- مختاریان، حسین (۱۳۸۲)، اثرات تجارت موادمخدر بر تثبیت اقتصاد کلان، اعتیاد پژوهی، شماره ۴، پاییز
- نادر قلی زاده پاک، حیدر لطفی و شیدا مرتضایی (۱۳۹۷)، بررسی مسائل ژئوپلیتیکی تأثیرگذار افغانستان بر امنیت ایران؛ مطالعه موردی ترانزیت مواد مخدر و ناامنی مرزی، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، سال نهم شماره ۱، زمستان
- هادی ویسی، شهناز محمدی نژاد (۱۳۹۵)، تأثیر قاچاق موادمخدر بر امنیت اجتماعی مطالعه موردی: استان کرمان، جغرافیا و توسعه، شماره ۴۲

پایان نامه

- بنهری، عبدالله (۱۳۸۳)، تأثیر اعتیاد و قاچاق موادمخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، دانشکده علوم انسانی

English Resources

Book

- Art, R. (1993), **Security, The Oxford Companion to Politics of the World**, New York and Oxford: Oxford University Press
- Buzan, B. & Hansen, L. (2009), **The Evolution of International Security Studies**, New York: Cambridge
- Buzan, B. Waver, O. & Wilde, J. D. (1998), **Security: A New Framework for Analysis**, Lynne Rienner
- Klare, M. & Thomas, D. (1994), **World Security: Challenges for a New Century**, New York: St. Martin's Press
- Peterson, V. S. (1992), **Gendered States: Feminist (Re) Visions of International Relations Theory**, Boulder, CO: Lynne Rienner
- Waever, O. (1995), **Securitization and Desecuritization**, New York: Columbia University Press

Articles

- Singh, N.K. & Nunes, W. (2013), **Drug Trafficking and Narco-terrorism as Security Threats: A Study of India's North-east**, India Quarterly, 69, 65–82
- Walt, S. M. (1991), **The Renaissance of Security Studies**, Mershon International Studies Review, Vol. 35, No. 2

Site

- Ayoob, M. (1997), Defining Security: A Subaltern Realist Perspective". In Krausek, K. & -Williams, M. (Eds.), **Critical Security Studies: Concepts and Cases** (pp.121-146). University of Minnesota Press. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.ctttv088.9>, (visited: 23, April/2015)
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2011). **The Global Afghan Opium Trade A Threat Assessment**. From. <http://www.unodc.org/documents/dataandanalysis/Studies/Global.pdf>